

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
Institut mezioborových studií Brno

Hromadné chování člověka v teorii a praxi

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Antonín Olejníček**

**Vypracoval :
Dalimír Kopečný**

Brno 2006

OBSAH

Úvod

1. Obecně o hromadném chování člověka	1
2. Sociálně psychické jevy za běžných, neobvyklých či vyhrocených životních kontextů	3
2.1. Skupinové a hromadné chování ve vyhrocených situacích hromadné povahy	4
3. Vymezení pojmu “hromadné chování“	5
3.1. Charakteristické jevy hromadného chování	6
3.2. Jevy spontánní hromadné nákazy	6
3.3. Šíření zvěsti (šeptanda) a panikaření	8
3.4. Dishinbice primitivního sociálního chování	9
3.5. Jevy hromadných erupcí impulzivního chování	10
4. Situační zdroje vzniku a rozvoje hromadného chování	13
5. Sociální soubory vyhledávající příležitosti k odtlumenému chování	15
5.1. Projevy hromadného chování při demonstracích	16
5.2. Sportovní diváctví	21
5.3. Masové hudební produkce	29
6. Organizované skupiny a hromadné chování	32
6.1. Skupiny programově orientované k činnosti ve vyhrocených podmínkách a situacích	32
6.2. Vliv dlouhodobého života a činnosti v neobvyklých situacích	34
6.3. Skupiny předurčení pro činnost v situacích přímého a bezprostředního ohrožení života	35
6.4. Problematika skupinového chování sekt	36
6.4.1. Psychické důsledky členství v sekte	38
7. Metodologické problémy studia hromadného chování	40
7.1. Specifičnost pronikání do podstaty a povahy psychických jevů hromadné povahy	41
8. Preventivní činnost- spolupráce organizací	44
Závěr	45
Resumé	
Anotace	
Literatura a prameny	
Příloha - fotografie z projevů hromadného chování	

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Antonínu Olejníčkovi za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Rovněž děkuji své partnerce a celé rodině za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytli při zpracování mé bakalářské práce.

Brno 20. listopadu 2006

Dalimír Kopečný

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma “Hromadné chování člověka v teorii a praxi“ zpracoval samostatně a použil jsem jen literaturu a zdroje uvedené v seznamu literatury a pramenů, který je v práci uveden.

Dalimír Kopečný

ÚVOD

1. Obecně o hromadném chování člověk

Člověk je tvor společenský a tak sdružování do menších či větších skupin je pro něho přirozené. A s tímto souvisí i jeho chování a projevu emocí v těchto skupinách. Pokud budeme jedince pozorovat zjistíme, že jeho verbální, či nonverbální projevy se liší i s velikostí skupiny. Zaměříme-li pozornost na skupiny lidí, bude nás zajímat především skupiny většího rozsahu, neboť právě tyto skupiny jsou jak z psychologického tak sociálního hlediska zajímavé a projevy jsou nejpatrnější. Na tyto skupiny se zaměřím i v bakalářské práci.

Cílem bakalářské práce je pohled na problematiku hromadného chování z několika rovin:

- rovina teoretická
- rovina praktická ve které se pokusím využít teoretických poznatků a poukázat na problematiku v praktických ukázkách
- využití teoretických znalostí ze strany odborné veřejnosti

Chtěl bych se dále zaměřit na rizikové faktory, které jsou u každé skupiny jiné. Je zřejmé, že musíme rozlišovat jak velikost davu, složení (sociální struktura), tak důvod shromáždění osob. Je rovněž důležité rozlišovat, zda dav se sešel náhodně, (havárie většího rozsahu, jakákoliv zajímavost, která kolemjdoucí zaujme), nebo svolání osob je cílené (protestní akce, demonstrace, sportovní utkání). Při posledně jmenovaných musíme rovněž rozlišovat cíl a důvod shromáždění.

Jiné projevy a jiná rizika jsou při shromáždění anarchoautonomních skupin, jiné při pravicově zaměřených osob a jiné při sportovních utkání. A právě uvědomění si všech těchto faktorů a připravení se teoreticky na uvedené skutečnosti by mohlo zamezit a předejít všem možným projevům, ať už třeba rasové nesnášenlivosti, nebo útokům na osoby či majetek. A pokud to převedeme na policejní práci, tak zkvalitnění velitelské činnosti a tím související předejití nepřiměřeným zákrokům a z taktického hlediska zákrokům ne tak zcela správných. Jako samostatný problém týkající se problematiky psychologie davu a jeho projevu si musíme uvědomit, že i zakročující

policisté, kteří jsou pod jednotným velením jsou v jistém slova smyslu davem i když se řídí jinými pravidly a jeho činnost by měla být koordinovaná. Ale je nutné si uvědomit, že i tato skupina se skládá z jednotlivců, kteří jsou v silném psychickém tlaku a mnohokrát musí potlačit veškeré své emoční projevy. Této samostatné kapitoly se dotknu jen okrajově, neboť se jedná o rozsáhlejší a složitější problém, který by vystačil na samostatnou práci a týká se úzké skupiny lidí v tomto případě policistů .

V uvedené práci využiji poznatky z praxe, které jsem získal v policejní práci, kde více jak pět let monitoruji různé skupiny osob a veškeré shromáždění, demonstrace, nebo sportovních utkání v rámci teritoria města Brna, tak poznatků a znalostí, které jsem získal studiem na IMS .

2. Sociálně psychické jevy za běžných, neobvyklých či vyhrocených životních kontextů

Vzájemné působení jedinců za běžných životních okolností lze rozčlenit do tří základních kategorií:

1) kulturně, společenskou konvencí determinované chování

Jedná se o sociální postoje, prožitky a projevy ve vzájemném působení, vztazích a interakcích vyjadřující pro dané společensko-historické podmínky a interakce běžnou, co do obsahu a struktury obvyklou koexistenci lidí. Rozhodujícím činitelem vzájemného působení a sociálních projevů je konvence, tradice, zvyk.

2) skupinové chování

Člověk se v procesu svého života, stává členem řady různorodých sociálních skupin. Vřazováním jedince do skupiny se u něho rozvíjí specifické sociální chování, chování skupinové, jehož kvalita a realizace je podmíněna naplněním nejzákladnějších psychologických podmínek toho, aby svazku dvou či více lidí byl přiznán status skupiny.

Za vyhrocených životních kontextů v hromadném měřítku se začínají prosazovat specifické aspekty společného dopadu, prožívání, komunikace a sociálního chování těch, kteří jsou účinkům daných kontextů společně vystaveni.

V závislosti na podmínkách a okolnostech situační, osobnostní a sociální povahy se vynořují, upevňují či rozvíjejí:

-buď struktury vzájemného působení a z toho vyplývající formy skupinového zachování se

-nebo homogenizace situačně vyvolaná a společně sdílená na principech sugestibility, emocionální náказы a následovnictví, emotivně orientovaného přístupu s dominujícím afektivně impulsivním odreagováním vzniklých tenzí v kvalitě, kterou označujeme termínem

3) hromadné chování

Jedná se o nahodilé, situačně determinované zachování se souboru osob, které se ocitly v emocionálně exponované situaci hromadné povahy a v důsledku vzniklé a rozvíjející se hromadné psychické náказы u nich výrazně převažuje síla sdíleného emocionálního prožitku nad samotným, racionálním uvažováním.

2.2. SKUPINOVÉ A HROMADNÉ CHOVÁNÍ VE VYHROCENÝCH SITUACÍCH HROMADNÉ POVAHY

Vysoká soudržnost je nezbytným znakem skupiny vůbec. V zátěžových situacích je vyjádřením směřování těch, kteří jsou vystaveni situačním tlakům „k sobě“ jako nezbytné podmínky rozvoje skupinového chování.

Vyústění aktualizované psychické zátěže hromadné povahy ve skupinové či hromadné chování je kritériem pro posouzení :

- soudržnosti skupiny, která již existovala před vznikem takové situace
- potenci k rozvoji soudržnosti souboru jedinců, který je dané zátěži hromadné povahy shodou okolností společně vystaven.

Vznik a rozvoj hromadného chování v původně kohesivní skupině je podmíněn rozkladem skupiny, tím, že ty faktory, které pojily jedince do kolektivu, vzhledem k aktualizaci dané mimořádné situační zátěže hromadné povahy pozbývá svou integrující sílu a skupina pod daným situačním náparem přestává existovat- degraduje sebe sama v soubor rozvíjející nikoli skupinové, ale hromadné chování.

3. VYMEZENÍ POJMU „HROMADNÉ CHO VÁNÍ“

Hromadné chování pojmáme jako specifický typ chování sociálního, rozvíjejícího se pod emociogenním tlakem situačních kontextů.

Hromadné chování je invokováno psychickou zátěží hromadné povahy- vznikem společného ohniska pozornosti s výrazným emociogenním pozadím při časoprostorové koexistenci jedinců (komunikaci tváří v tvář), odevírající podmínky pro vzájemné psychické působení ke sjednávání se jedinců v sociální soubor homogenizovaný na senzo-motoricko- efektivní bázi. V tomto smyslu uvedený typ chování vzniká spontánně, nenadále, a mívá obvykle krátké časové trvání a nečekané důsledky. Psychické procesy, které vedou k situačně homogenizovanému hromadnému zachování se, jsou psychickými projevy daných jednotlivých konkrétních účastníků, vysvětlitelnými zákonitostmi jejich duševního života (jejich motivační strukturou, citovým životem, charakteristickými rysy myšlení, účinnou kapacitou rozumu, strukturou schopností, zkušenostmi, socialibilitou a pod.) za zvláštních podmínek sociální interakce. Je zřejmé, že „davová situace“ nepřidává k duševním jevům u člověka nic nového či specificky odlišného. Jedinec se tu konec konců chová podle své přirozenosti, jen se jeho projevy „umocňují“ zesilují se ty prožitky, které již u něho (aktuálně, či potenciálně) existují a vystupují na povrch společným prožíváním akcí.

Člověk se ve vyhrocených životních situacích nemusí nalézat jen jako izolovaný jedinec, ale ve společenství s druhými lidmi, kdy pro ostatní může mít daná situace obdobné psychické účinky, dopady- hovoříme o **psychické zátěži hromadné povahy**.

3.1. CHARAKTERISTICKÉ JEVY HROMADNÉHO CHOVÁNÍ

Při analýze hromadného chování nestačí postihnout podmínky jeho vznikem resp. jeho situační zdroje, ale je nezbytné roztřídit bohatou různorodost jevů hromadného chování do několika málo kategorií (typů), umožňujících pochopit základní mechanismy jeho vzniku a rozvoje. Tato základní klasifikace musí postihnout specifické shody a rozdíly co do vzniku, průběhu, obsahu a cílové orientovanosti hromadného chování. Vzhledem k povaze dané problematiky považujeme za funkční rozdělit jevy hromadného chování do tří základních skupin“

1) umocňování spontánně rozvíjené hromadné psychické nákazy, shodného psychického vyladění (šíření psychické nákazy, epidemie), ústící do vnitřních a vnějších zábran zbaveného , shodného, situačně vyvolaného a řízeného reagování, příznačného posunem k primitivnějším schématům interakčních aktivit.

2)impulsivně-afektivní erupce hromadného zachování se jako důsledek mocného, jednorázového psychického otřesu, který svou povahou a intenzitou plně ovládl psychiku všech jedinců v dané časoprostorové koexistenci působení a který je násoben a sugestivně usměrňován co do mohutnosti, směru a schémat prožitků a projevů právě faktem hromadného psychického nárazu dané otřesné skutečnosti.

3) spojení obou výše uvedených jevů jako po sobě následujících fází jediného procesu rozvoje hromadného chování, kdy involuce je primárním projevem narůstání psychické tenze z očekávání budoucího vývoje, a erupce je sekundárním jevem vzniku spouštěcího mechanismu uvolňování nahromaděné tenze.

3.2. JEVY SPONTÁNNÍ HROMADNÉ NÁKAZY

Společným znakem jevů spontánní hromadné nákazy je primární existence obdobného psychického vyladění jedinců, kteří se dostávají do časoprostorových vztahů . Psychický stav každého jedince je příznačný určitým obdobným psychickým vyladěním, očekáváním něčeho. Právě na bázi očekávání a konfrontace tohoto očekávání s realitou dochází

- k nonverbálním a verbálním komunikacím s ostatními
- k obecné detekci tohoto vyladění a očekávání
- ke vzájemnému sdílení a konfrontování přístupu a kritérii hodnocení situace
- ke spontánnímu, přímému či přenesenému vyjadřování svých úzkostí a obav, rozhořčení, radosti a nadšení, unesení rytmem, hudbou, mohutností sensorických dojmů apod.

Tyto verbální a nonverbální komunikace se realizují primárně na základě situačního emocionálního zaujetí, nikoli racionálně logických úvah. Působí síla emocionální přesvědčivosti a citově podloženého ohlasu na sugestivně podávaného, byť i z kontextu vytržené a jednostranně interpretované skutečnosti. Nad silou logického argumentu, racionální úvahy, vítězí citové zaujetí.

Vzhledem ke spontánnímu emocionálnímu vyladění všech členů daného souboru ztrácí jedinec subjektivní zábrany ve vnějších projevech svých prožitků, postojů a psychických stavů.

- *jedná bezprostředně, spontánně, odtlumeně*
- *jde přitom o sociálně determinovanou disinhibovanost (odtlumení, hybnost, nezkrocenost), která je za běžných okolností příznačná či zjevná jen u některých jedinců)*
- *lze mít za to, že právě tyto dishibinovanější jedinci působí jako stimulátoři obecnějšího situačního odtlumení.*

Obecně lze rozlišit dva rozdílné typy vzniku a rozvoje této „spontánní hromadné nákazy „

- 1) nákaza v obsahu a směru uvažování (myšlenková nákaza sugestivním sdělením) v podobě šíření a přebírání různých zvěstí (šeptandy) situačně ústící do panikaření
- 2) situačně prožitková spontánnost ústící do neřízeného, spontánního (dishinbitovaného) zachování se

3.3. ŠÍŘENÍ ZVĚSTI (septanda) A PANIKAŘENÍ

Jedná se obvykle o výraz prožívání dlouhodobějších tenzí u širokého okruhu obyvatelstva, vyvolaných nejistou budoucností, resp. ambivalentností budoucího možného vývoje těch podmínek a okolností života, které považuje daný soubor za závažné, klíčové. Sdělování nepotvrzených (či vymyšlených) zpráv, zkazek či informací ústním podáním, šíření zvěstí, jev tzv. „**septandy**“, je v systému mezilidských komunikací běžným, obecně známým jevem. Nejucelenější poznatky o masovém rozšiřování zvěstí ústním podáním jsou z období sociálních nejistot a hlavně pak z válečných situací, neboť za válek bývá nejběžnějším jevem prožívání nejistoty a obav z budoucnosti. Lze konstatovat, že:

- vznikají v nejméně žádoucím období z hlediska požadavků na psychickou odolnost
- zvyšují napětí a zmatek
- mohou vést k rozvoji tak intenzivních projevů panikaření, agresivnosti či hysterie, že dokáží rozložit i vysoce organizované kolektivy.

Bezprostřední chování, které se rozvíjí na podkladě zvěstí, označujeme jako „**panikaření**“.

- na rozdíl od paniky tu nejde o erupci neřízeného, impulsivně efektivního chování, ale o takové projevy, jimiž se demonstruje uvěření panické zprávy vzhledem k budoucímu vývoji situace z hlediska návodu, jak se zachovat preventivně, co dělat k předejití nejhoršímu, jak se zabezpečit pro situaci “co kdyby...”
- toto panikaření je posilování obdobným chováním ostatních- a to mnohdy racionalizací této činnosti vnitřním poukazováním na to, že pokud nebude jednat obdobným způsobem jako ostatní, může na to osobně doplatit. Kritické myšlení je při tom potlačováno natolik, že zasažení jedinci neuvažují, zda přijatý „návod“ k aktivitám je skutečně smysluplným řešením možného budoucího.

3.4. DISINHIBICE PRIMITIVNÍHO SOCIÁLNÍHO CHOVÁNÍ

Bývá naopak výrazem společného bezprostředního prožívání radostného, úzkostného, či bojového psychického nabuzení, duševního napětí, mocných smyslových dojmů, nadšení, euforie apod. u příslušníků širšího sociálního souboru s involučním procesem:

- *od emocionálního nabuzení (prožitku) situační dynamiky*
- *přes sdílení shodného psychického vyladění a vyvolání vzájemné psychické odezvy*
- *k postupnému odbourávání psychických zábran a narůstání spontánních vnějších projevů daného vyladění v řeči, mimice a pantomimě, motorických a jiných aktivitách.*

Vzhledem k uvedenému spontánnímu odtlumení vnitřních a vnějších regulativních mechanismů, pod vlivem shodného společného emocionálního vyladění, v anonymitě shodné hromadné spontaneity, je rozvíjené chování příznačné posunem k vývojově nižším formám projevu, podobným impulsivně reaktivnímu chování na infativním, dětinském stupni. Není přítom rozhodující:

- jaké okolnosti vedla jedince dohromady
- za jakých situačních okolností došlo k procesu involuce primitivních forem sociálního chování

Lze ovšem konstatovat:

- *primárnost vyhledávání situačního vzrušení* (účast fanoušků na střetnutí svého klubu, diváků a posluchačů na rozmanitých akcích slibující vzrušení, věřících na náboženských rituálech.

Lidé sice přicházejí na tyto akce jednotlivě, ale s obdobným zaměřením, s orientací na shodný, společný prožitek

- *primárnost spontánního vzniku situace*, která vyvolá obdobné situační vzrušení a povede tak k involuci uvolněného, odtlumeného chování řízeného společným emocionálním prožitkem

Jako typické příklady uvedeného chování lze uvést :

- 1) Chování sportovních diváků ve vyhocených situacích sportovního střetu
- 2) Některé projevy náboženského či jiného mysticismu
- 3) Jevy a projevy masové extáze poblázněné hudbou, rytmem, hromadným vytržením

3.5. JEVY HROMADNÝCH ERUPCÍ IMPULZIVNÍHO CHOVÁNÍ

Společným znakem nečekaného, aktuální situací determinovaného, hromadného výbuchu spontánní, neracionální, efektivně impulsivní reaktivity všech těch, kteří se ocitnou v daných situačních kontextech, je vznik mocného, intenzivního smyslového podnětu takové povahy a síly, že svou mohutností a neobvyklostí vyvolá psychický otřes, který mění motivační přístupy k realitě a koncentruje psychickou zaměřenost všech účastníků na daný jev. Impulsivní reaktivita, ke které dochází po prvotním psychickém ztrnutí jako nástroje či projevu nabuzení, mobilizace psychických sil na orientaci v nově vzniklých okolnostech, je jedním ze základních mechanismů sjednocujících nabuzení a vyústění duševního otřesu, uvolňování prvotního ztrnutí, vyvolaného nečekaným náporům situačního elementu na psychické funkce orientační povahy.

Mívá rozmanitou povahu:

- hysterického záchvatu
- impulsivně volených a usměrněných únikových reakcí
- impulsivně preferovaných a vykazovaných útočných reakcí

Jestliže takový mocný, situačně determinovaný psychický otřes prožívá člověk ve společenství s jinými lidmi, dostává prvotní individuální afektivní odezva nové prvky, spojené s vyřazováním emocionálních stavů ze strany všech účastníků.

Afektivní odezva je homogenizovaná a to na principu:

- vnímání nejen působících elementů, ale i jejich účinek na ostatní, vnímání situace druhými
- z toho vyplývající tendence umocňovat a usměrňovat účinnost subjektivních situačních dopadů vzájemným sdílením prožitků i způsobů a cest zachování se, nikoli na základě racionálním, ale impulsivně reaktivním.

Afektivně impulsivní reaktivita je v tomto smyslu socializována. Existenci

jakéhokoliv otřesného momentu signalizuje chování ostatních, a to jak co do jeho obsahu a intenzity, tak i co do směru jeho působení a spontánního řešení.

Erupce hromadného chování pozorované u druhých se stává signálem pro vznik afektivity a spontánního následování impulsivně afektivních schémat pozorovaného obecného chování i „pozorovatele“.

Erupce hromadného chování mohou mít rozdílnou obsahovou kvalitu a vyústění.

Obecně lze vymezit tři základní typy uvolňování psychických otřesů či tenzí“

- *panika*

- *výbuch agrese*

- *masová hysterie*

Panika:

- je hromadným psychickým jevem (projevem) spjatým se svéráznými aspekty

- strachu, za určitých sociálních kontextů

- interpersonálních vztahů

Chování člověka zachváceného **panikou** je příznačné svou neadekvátností k situaci. Panice člověk může podlehnout při velmi nepatrném podnětu, který v tomto případě není sám o sobě příčinou vzniku paniky, ale jen spouštěcím mechanismem něčeho, co má v psychickém stavu člověka hlubší kořeny. O panické strachuplné reakci lze hovořit jako o výsledném efektu specifického úzkostného vyladění jedince a jeho zaměření na elementy signalizující ohrožení z vnějšího prostředí. *Panika je tudíž specifickým projevem strachu.*

Výbuchy agresivity

Zakládají se zcela na obdobných principech jako panické reakce s tím rozdílem, že v jejich základě je prožitek vzteku.

Může mít přitom dva prameny zrodu :

- *agresivní vyladění*

- *úzkostné vyladění*

Aspekt strachu je při výbuchu agresivity buď nahrazen, nebo transformován aspektem

vzteku, při relativně stejné úloze aspektu sociálního.

Masová hysterie

je hromadným psychickým jevem vznikajícím na obdobných principech jako hysteroidní reakce, které vystupují jako odezva na neřešitelnou situaci u jednotlivců.

K projevům masové hysterie obvykle dochází ve vyhrocených až neřešitelných situacích či okamžicích dilematické povahy.

4. SITUAČNÍ ZDROJE VZNIKU A ROZVOJE HROMADNÉHO CHOVÁNÍ

Situační proměnné lze považovat za vnější podmínky, resp. determinanty, stimulatory rozvoje té které formy sociálního chování, tudíž i chování hromadného. Přes bohatost a různorodost těchto proměnných je lze shrnout do několika základních typů mimořádných životních situacích hromadné působnosti, stimulů k situačně determinovanému společnému či vpravdě protikladnému vyladění, prožívání a chování. Zvláštní pozornost zasluhují :

1) sociální soubory v neobvyklých životních situacích

- situace, které svou povahou vybízejí k nevraživosti, soupeření, vzájemné agresivitě příslušníků daného souboru, kdy lze profitovat jediné prosazováním sebe sama na úkor všech ostatních

- situace, které svou podstatou a povahou sice neznamenají ohrožení života, ale specifickými požadavky na život a činnost v neobvyklých klimatických, životních, pracovních či sociálních podmínkách jsou provázeny strádáním, deprivací v možnostech uspokojovat některou z řady dalších základních potřeb.

2) Sociální soubory v situacích ohrožení

Jde relativně o nejčastější situační zdroj vzniku a rozvoje hromadného chování. Výsledky hromadného chování se projevují v nejtragičtějším jevech a dopadech. Setkáváme se zde projevy panické reakce, difúzní, živelné a neřízené agresivity.

S výraznými projevy ohrožení se setkáváme:

- při vyhraněných společenských, přírodních, technických a jiných pohromách a katastrofách vůbec

- u některých profesí

Není přitom rozhodující, zda je toto ohrožení faktické či pomyslné, ale jde o to, jak daný soubor situační kontexty interpretují.

3) Sociální soubory v komplexní existenční zátěži

Kumulovaná psychická zátěž existenční povahy zahrnuje řadu kritérií:

- hladovění, fyzické strádání, účinky dlouhodobého enormního vypětí tělesných a

duševních únavy a vyčerpání.

- dlouhodobé prožívání různých komponentu ohrožení vlastního života a života nejbližších, spojeného se ztrátou dalekých i blízkých perspektiv.

Znamená to, že nejde o ohrožení samo o sobě, ale o „chronický hlad“ po psychickém prožívání pocitu bezpečí, který může vyústit do rozmanitých prožitků hrůzy, beznaděje či fatalismu, strachové agresivity či vzteku.

- dlouhodobé stresové zatížení účinky neznámých, nepředvídatelných či desorientujících situací na psychiku souhrnem takových chronických aktualizovaných jevů. Jedná se zejména o absolutní nepřehlednost vývoje situace, nemožnost usuzovat na míru, povahu a aktuálnost bezprostředního ohrožení, přemíru odpovědnosti na bedrech vedoucích osob, nové a těžko identifikovatelné prostředky ohrožení a ničení

5. SOCIÁLNÍ SOUBORY VYHLEDÁVAJÍCÍ PŘÍLEŽITOSTI K ODTLUMENÉMU CHOVÁNÍ

K projevům hromadného chování nemusí docházet spontánně, na základě intenzivního, svérázného působení výše uvedených situačních kontextů, ve kterých se soubor lidí v náhodné vzájemné koexistenci nachází.

Může být vyprovokována těmi, kteří :

- *usilují v určitém směru využít, vyladit a zneužít spontánně shromážděné publikum, posluchačstvo či obecnstvo k prosazování svých zájmů .*

- *z recese nabuzují směr a intenzitu prožitků a podněcují či strhávají ke spontánní interakční odezvě ty, s nimiž se shodou okolností ocitli v daném čase a prostoru ve vyhrocené situaci hromadné povahy*

- *vidí příležitost skrýt se v anonymitě davu a spontánně, bez zábran uvolňovat své vlastní tenze, agresivní sklony, skrývané tendence a nepřátelství.*

Nemusí jít nutně o organizovanou, předem se připravující skupinu, ale nutně jde o soubor jedinců s obdobnou orientací bezprostředně využít nabízející se příležitost k ovlivnění sociálních prožitků a projevů v určitém směru.

Mohou se tudíž sjednocovat až na místě samém- jako situačně homogenizovaná skupina těch, kteří zde našli, zjistili a obnažili své souznění. každý z nich sám o sobě se orientuje na účast při akcích hromadné povahy nikoli pro její obsah, ale pro příležitost sám se uvolnit, rozvázat, zbavit se zábran a přitom současně vyprovokovat emocionálně afektivní hromadné zachování se ostatních účastníků.

Pro názornost si uveďme v současnosti známé případy projevu hromadného chování a s tím související chování jedinců v určité skupině.

5.1. PROJEVY HROMADNÉHO CHOVÁNÍ PŘI DEMONSTRACÍCH

Demonstrace jako způsob kterým účastníci veřejně a společně vyjadřují své určité názory, cíle, požadavky či zájmy, může mít nejrůznější podobu.

Obecně mají nejčastější podobou je *pochod*. Jde o demonstraci, při níž se mnoho ideologicky více či méně sjednocených lidí vydává pěšky na určitou trasu a vyjadřuje to co je sjednocuje- své postoje, cíle, názory či požadavky

- spadají sem i tzv. *streetparty*, což je forma mobilní demonstrace, kdy je pochod spojen s poslechem hudby, reprodukováno prostřednictvím sounosného systému

- častým vyjádřením jsou *mítinky* vázané na určité místo, kde se účastníci sejdou a na němž po dobu demonstrace také setrvávají.

Všechny uvedené formy, zvláště pak pochody, vytvářejí ideální předpoklady pro přechod skupinového chování ve vznik a rozvoj chování hromadného. Projevy hromadného chování se mohou objevit prakticky kdykoliv - stačí jen vhodný spouštěč, který přetvoří výchozí, celkově obsahově a organizačně volnější, účastnickou homogenizaci demonstrantů na homogenizaci opřenou a senzomotorickou-emocionální, bezprostředně zážitkovou realitu. Obecně platí, že hromadné chování se rozvíjí tam, kde soudržnost nevznikla, či byla nějakým způsobem rozložena (do jisté míry toto závisí i na četnosti demonstrujících a poměru mezi aktivními účastníky-podněcovateli dění- a méně nabuzenými sympatizantmi či lidmi strhávanými přidat se). Promítá se v tom rozdíl kohesivity organizované skupiny a nahodile vzniklého souboru lidí. Organizovaná, resp. ideově, svými postoji, názory a požadavky sjednocená skupina demonstruje za společně zastávané a skupinu integrující cíle, zásady, ideje, které staví proti těm, kteří představují „vnějšek“, proti němuž demonstrují. Zátěžovým situacím čelí díky, společnému zastávání toho zač demonstrují. V tomto případě jednají koordinovaně, vykazují společné rysy a zásady, často se velmi dobře znají, podléhají určitému systému a struktuře organizace. Velmi důležitá je zde složka vedení a velení. Každý z členů vykazuje smysl pro skupinovou čest, stud a odolnost vůči možnosti „zradit“.

Typickým příkladem jsou demonstrace neonacistů, jejíž členy pojí ideová báze, vzájemná přátelství a propojenost. Utužování na společných uzavřených akcích

(koncerty, srazy, uzavřené oslavy narozenin a pod.)

V letech 2002, 2003 a 2005 se v Brně pravidelně na 1. května konali pochody za účasti příslušníků pravicového hnutí skinheads. Počet účastníků se pohyboval v rozmezí od 250-500 osob. Vždy byla velmi důležitá osoba svolavatele a organizátora. Jednalo se vždy o osobnost, která byla všem známá a požívala přirozené autority. 1)

Sjednocujícím prvkem bylo rovněž oblečení,, pokud možno černé nebo hnědé barvy. Jedná se o jistý druh uniformity . V rámci těchto demonstrací nikdy nedošlo k výtržnostem nebo jinému narušení veřejného pořádku. Což potvrzuje výše uvedenou teorii.

Rizikovým prvkem, který se vždy vyskytuje na demonstracích neonacistů je úloha policie, která demonstranty obklopuje ze všech stran a může vzniknout dojem , že účastníky chrání a tímto vznikají nežádoucí reakce ze strany odpůrců těchto akcí zejména příznivců anarchoautonomních hnutí ať už jednotlivců, či skupin.

Na druhou stranu se podívejme na demonstrace ze strany anarchoautonomních hnutí. Zde je dav mnohem složitější. Ať ze strany sociálního složení, nebo reakcí ze strany jednotlivců, či skupin.

Demonstrace, pochody či mítinky jsou rovněž mnohem častější a mnohdy počet účastníků dosahuje počtu stovek či tisíců

Rizikových faktorů je mnohem více. Osobnost organizátora resp. svolavatele ustupuje do pozadí. Rovněž se setkáváme s tím, že mnoho účastníků, ani neví důvod demonstrace a jsou zde jen proto, že jsou zde jejich kamarádi a je zde možno sehnat např. drogy. Za nejrizikovější lze považovat skupinu lidí, kterou můžeme nazvat **tvrdým jádrem** či **údernou jednotkou**. Jedná se o skupiny maximálně v počtu

1) čerpáno z nezveřejněných zdrojů Policie ČR

několika desítek, které se nachází v každé radikální skupině (např. AFA, ANTIFA, brněnská skupina fotbalových fanoušků pod názvem JKG...). Jejich členové ztělesňují vyhraněný postoj spojený s prosazováním krajních řešení. Vyhrocené situace, nejen předvídají, ale jsou na ně patřičně připraveni a dobře vyzbrojeni. Mnohdy se setkáváme s tím, že vyvolání vyhrocené situace plánují často dopředu. Např. určí si místo, kde by mohli být policejní složky nejslabší a nainscenovat s nimi střet. Tyto skupiny se často účastňují demonstrací ne s cílem podpořit cíl a důvod protestu, ale z důvodu, aby vyvolali střet ať už s jinými skupinami, nebo s policejními silami. Lze konstatovat, že jejich reakcí na vyhrocené situace bývá **agresí**.

V roce 2003 na demonstraci anarchistů zaútočilo tvrdé jádro skupiny vystupující pod názvem ANTIFA na několik skinheadů pohybujících se v blízkosti demonstrantů.

V roce 2004 krátce před konáním pochodu na 1. máje skinheadů, obdobná úderná jednotka ANTIFA v počtu deseti osob napadli tři členou skupinu skinheadů, mezi kterými byl i svolavatel uvedeného pochodu. Tato úderná jednotka byla na útok náležitě připravena“ všichni stejné černé oblečení, obličeje maskovány kuklou a vyzbrojeni kovovými tyčemi a obušky.1)

Uvedené úderné jednotky se ve značné míře projeví v rámci Zasedání mezinárodního měnového fondu, který se konal v roce 2000 v Praze.

Mohu konstatovat, že do této doby jak odborníci, tak veřejnost se s násilnostmi

a ničení veřejného pořádku tak v rozsáhlém měřítku nesetkali i když byli poznatky ze zahraničí, ale skutečný stav předčil očekávání. Jedna z radikálních skupin, která se specializuje na akce velkého rozsahu a objíždí celý svět pochází z Itálie. tato přijela do Prahy pouze na jeden den s cílem vyvolat co největší střet s policií a způsobit co největší škody.

K těmto skupinám se přidali i radikální skupiny s České republiky. Policii bylo zajištěno vozidlo s několika stovky dřevěných latí, které měli sloužit jako zbraň. bylo zjištěno, že demonstranti navezli na předpokládané místo útoku několik kontejnerů s dlažebními kostkami. Vyrobili si chrániče těla. (2)

1,2)čerpáno z nezveřejněných zdrojů Policie ČR

Dovoluji si tvrdit, že MMF resp. protestní projevy v září 2000 v Praze měli na další vývoj anarchoautonomních hnutí v ČR velký dosah. Byl to jistý vrchol radikálního projevu po kterém následuje úpadek a umírněné jednání, které je ovlivněné i názorem a náhledem veřejnosti na tyto hnutí. Podpora veřejnosti klesla téměř na nulu.¹⁾

Pro názornost si můžeme udělat přehled největší protestní akce, která probíhá na území města Brna od roku 1999 a má každoročně stejného svolavatele a rovněž téma a důvod protestu jsou rovněž obdobné. Jedná se o tzv. „POULIČNÍ SLAVNOSTI“, později přejmenované na PROTESTFEST

Rok 1999: I. Pouliční slavnost

Počet účastníků cca 1200 osob. Pochod městem, neohlášené zablokování dopravy na nejužší ulici v centru města. Několika hodinové vyjednávání. Opakované narušení veřejného pořádku. Napadení provozovny Mc Donalds.

Rok 2000. II. Pouliční slavnost

Počet účastníků 2000. Prezentováno jako generální zkouška na MMF. Narušení veřejného pořádku. Několikahodinové blokování dopravy v centru města. Vyjednávání bylo neúspěšné.

Rok 2001. III. Pouliční slavnost

Počet účastníků 500. Místo shromáždění mimo centrum města. Pochod do centra města. Bez narušení veřejného pořádku. Bez zájmu veřejných médií

Rok 2002. IV. Pouliční slavnost

Počet účastníků 200. Bez narušení veřejného pořádku. Bez zájmu jak příznivců anarchoautonomních hnutí, tak veřejnosti a sdělovacích prostředků

Rok 2003: Pouliční slavnost nebyla vůbec pořádaná

Rok 2004: Změněn název akce na „PROTESTFEST“.

Avšak svolavatel stejný, rovněž i program byl obdobný. Akce obohacena o několik koncertů hudebních skupin na venkovním pódiu. Počet účastníků 2000. Bez oficiálního pochodu městem. cca 500 osob se živelně přesunulo na jiné místo, kde proběhl koncert. Bez narušení veřejného pořádku.

1) V době konání MMF bylo převedeno více jak 600 osob z toho 231 cizinců. Celkem bylo ošetřeno 53 osob z toho 25 policistů.

Rok 2005. PROTESTFEST-

Obdobná akce jako v roce 2004. Počet účastníků 2000. Bez narušení veřejného pořádku.

Mezi rizikové shromáždění v rámci teritoria města Brna řadíme i oslavy 1. máje, kde se na relativně malé ploše sejdou různé skupiny osob a pravidelně dochází k potyčkám a slovním útokům. Typickým příkladem jsou oslavy KSČM v Brně Pisárkách s účastí kolem 5000 osob. Tyto oslavy pravidelně narušuje skupina cca 10 osob z řad Mladých konzervativců, kteří upozorňují na „Zločiny komunistického režimu“. Už jen jejich přítomnost je impulsem pro krizové situace a projevu jisté nenávisti a průchodu emotivního jednání. Není výjimkou, že stařík z řad této politické strany použije fyzických argumentů. Proto je nezbytná preventivní přítomnost policie, aby se zamezilo podobným projevům

Pro úplnost můžeme uvést statistiku počtu demonstrací a jiných protestních akcí od roku 1999, kdy se tyto akce začali více sledovat a vytvářet různé přehledy. Jsou zde zahrnuté všechny projevy nesouhlasu. Počet účastníků byl různý od 10 do stovek až tisíců /viz výše/.

Rok	počet protestních akcí
1999	18
2000	17
2001	19
2002	17
2003	16
2004	22
2005	21

Pokud bych měl ze své zkušenosti shrnout projevy hromadného chování při demonstracích je jednoznačné, že důležitou roli hraje osoba resp. osobnost svolavatele a organizátora, kdy to může být jedna a tatáž osoba, ale setkáváme se s tím, že oficiální svolavatelem akce je osoba pouze formální a skutečným organizátorem je osoba, která chce být v anonymitě. Rovněž důležitým faktorem je složení tzv. jádra, které je schopné na sebe strhnout celý dav. Proto jsou nezbytní tzv. pozorovatelé, kteří monitorují jednání zájmových skupin a jednotlivců. Avšak je velmi těžké odhadnout jaký bude průběh celé akce, neboť stačí sebemenší impuls /startér/ k nepředvídatelnému jednání a projevu agrese.

5.2. SPORTOVNÍ DIVÁCTVÍ

V posledních letech se lze hlavně na fotbalových či hokejových utkání setkat s jevy, které mají se sportem společné jenom to, že určitý druh fanoušků využívá sportovní střetnutí svého klubu s protivníkem jako situační pozadí k uvolňování svých agresivních tendencí. Využívají toho, že jsou schováni v anonymitě společných prožitků a projevů s ostatními příznivci (účastníky sportovní akce) a to mnohdy ještě před nebo po zápase (a to často bez ohledu na výsledek), již při nástupu do dopravních prostředků (kde se spojuje s ostatními potencionálními účastníky a posiluje svou agresivitu), či živelného nebo organizovaného pěšího přesunu (s vlajkonoši a pod) na místo střetnutí

Proč právě fotbal, nebo hokej?

Obvykle se jako klíčové uvádějí následující skutečnosti, spojené s povahou těchto kolektivních sportů.

- nekladou velké nároky na odborné znalosti, jsou pro ně příznačná, jasná a srozumitelná pravidla hry, podle kterých tento sport většina fandů realizovala již v dětském věku
- je to kolektivní hra z čehož plynou následující skutečnosti:
- podívaná, kterou tyto sporty nabízejí, je naplněna fyzickým střetáváním soupeřů, vysokým nábojem herní agresivity ke zmocnění se míče (touše) a jeho dopravení, přes

protikladnou snahu (odpor soupeře), do jeho branky. Rysy herní agresivity v zápolení-
porazit soupeře, útočí na jeho emoce (moderní gladiátoři)

- sled situací na hřišti je velmi dynamický, rychle se střídají zážitky, euforie, obav a
zklamání, zesilované tím, jak na ně reagují nejbližší okolí i samotní hráči

- polarizace na hřišti se velmi rychle promítá do obdobné polarizace publika na
protiklad „my“ a „oni“.

Tímto se však otázky nevyčerpává. Jde do značné míry i o to, kdo tyto kolektivní
sporty vyhledává. Jde i to, co je tradičně přípustné, dovolené či tolerované. Viz
vývoj v Anglii, která je považována za baštu tzv. hooligans. Situace byla natolik
neudržitelná, že si společnost vyžádala změnu legislativy spojenou s těžkou represí,
která však neměla za následek menší návštěvnost, ale zcela eliminovala násilí na
stadionech. A dnes vidíme, naplněné stadiony k prasknutí a naproti tomu bezpečnostní
opatření jen ty nejzbytnější.

Proč chodí diváci na utkání:

- přitažlivost hry spočívá v napětí plynoucí z momentu rizika a náhody, promítajícího
se do výsledku a s tím související možností dát volný průběh svému nadšení,
zklamání, postoje k hráčům a rozhodčím

- zájem diváků přitahuje zcela jiná povaha dramatičnosti, otevřenosti výsledku,
dynamických změn v průběhu hry, která není závislá na přesném bodovacím systému

- některé party a skupiny lidí přicházejí na stadion s cílem odreagovat se, a v případě
nepříznivého průběhu hledat viníka, vyvolat konflikt, odreagovat se s nalezením
obětního beránka (může jim být fanoušek klubu protivníka, rozhodčí, vlastní hráč,
který nenaplnil očekávání)

- důležitý je proces vytváření skupinových norem „spřízněných duší“, morálně
závazných, pro chování všech členů- uplatňuje se vědomí a princip sounáležitosti,
soudržnosti

- na sportovní diváky lze prohlížet jako na jedince, kteří se realizují ztotožněním se
svým jedincem a vyhledávají silné emoční zážitky spojené ať už s úspěchem, nebo
nezdarem. Spojuje se zde opojení, či zklamání z výher, či neúspěchu se svými
vlastními úspěchy, či nezdar.

Reakce diváka jsou ovlivňovány z několika zdrojů:

- 1) subjektivním emočním prožitkem
- 2) ztotožněním se a nápodobou chování sportovců, kterým fandí
- 3) mechanismy sociálních norem a jednání v hledišti
- 4) obecným psychickým stavem či založením daného jedince, ústícím do vyhledávání příležitostí ke spontánnímu a beztrestnému uvolňování vnitřních tenzí do agresivity vůči okolí.

K tomuto zdroji je vypracováno několik teorií:

- souvislost projevu chuligánství a výtržnictví s fotbalovou sobotou, s tzv. „time out“, kdy na daném místě a v daném čase je snižena společenská kontrola nad chováním jedince a vzniká vhodný čas na vyhledávání vzrušení, ventilaci silných emocí 1)

- vytvoření tzv. „chuligánské subkultury“ na fotbalových stadionech (Anglie) s obtížnou sociální situací mladých lidí, uvolňovanou ničením hodnot, překračováním obecně závazných norem jednání a chování. Spojení s projevem nesnášenlivosti mladých lidí vůči dospělým divákům 2)

- výtržnosti jsou doménou lidí agresivního založení, kteří mají tendenci využít fotbalový stadion k projevům, které by nebyly v jiném prostředí tolerovány, emocionální vzrušení jim přináší zápas, ale právě výtržnosti. 3)

Z tohoto vyplývá další zdroj.

5) sociální prostředí ve kterém divák žije, které na něj působí, které jej vychovává

Fanoušek často prožívá frustraci z neúspěchu „svého“, týmu a překročí-li se hranice se hranice frustrační tolerance jedince, divák pociťuje vztek či strach- a především vztek vede ke zvýšení agresivity. Divák pak ztrácí rozumovou kontrolu nad svým chováním

1)Smith 1983

2)Taylor 1971

3)Slepička 1990

Agrese se u diváka při sportovních střetnutí tohoto typu projevuje v několika stupních :

1. vnitřní psychická rozlada. Vnitřní vztek tlumí a proto se navenek neprojevuje
2. agresivita se uvolňuje v podobě slovního napadání
3. uvolňování nahromaděné psychické tenze do reakcí destruktivní povahy v podobě rozbíjení předmětů, ničení zařízení
4. brachiální reakce, přímé fyzické napadání diváků, rozhodčích, pořadatelů i sportovců a policistů

Pokud jde o samotné divácké násilí, lze vymezit několik situací, ve kterých se nejčastěji vyskytují:

1. při vstupu (snaha získat vstupenku, nesouhlas s kontrolami, pomalé odbavování a pod.)
2. situace vedoucí k porážce družstva (rozhodnutí rozhodčího, trestní kopy, fauly....
3. vítězství (základem je euforická nálada, radost)
4. pochody městem po skončení zápasu (na výsledku nezáleží)
5. střet dvou skupin (vyjádření nenávisti, na místě nezáleží)

Aby jsme více pochopili divácké násilí resp. psychologii hromadného chování v prostředí fotbalových fanoušků tzv. hooligans měli by jsme si více přiblížit jejich strukturu a ukázat jejich projevy chování na konkrétních příkladech.

Jako nejrizikovější skupiny fanoušků jsou považováni fanoušci Sparty Praha, Baníku Ostrava a samozřejmě 1. FC Brno.

Proč jsou to právě tyto kluby?

- tradice v těchto klubech je velmi silná
- je zde nejpočetnější základna fanoušků jako celku
- z fanoušků se vyčlenila radikální část tzv. hooligans

- prolínání s pravicovou scénou (skinheads)

Co se týče brněnské scény, situace je o něco složitější. Fanoušci jsou rozděleny do několika skupin (Ortodox fans, Kohoutky Fans, Torsida, JKG). Z těchto skupin j složen tzv. „kotel“ . Každá skupina má 20-50 členů. Jako nejradikálnější je Johny Kentus Gang (JKG). Ale nemůžeme říci, že pouze členové této skupiny mají na svědomí veškeré výtržnosti. Tyto skupiny jsou schopny se právě v kritických situacích, nebo po domluvě spojit a tak vytvořit skutečně velkou a ničivou sílu. Pro jednoduchost máme pro tyto skupiny jednotný název hooligans. Jedná se o seskupení lidí, kteří záměrně vyhledávají násilí a výtržnosti a to nejen na stadionech ale i mimo ně. Rovněž za nepřátele mají nejen fanoušky jiných klubů, ale i jiné skupiny zejména členy anarchoautonomních hnutí. V mnoha případech mají na svědomí útoky s rasovým motivem.

Pro nás jsou zajímavé ty případy, kterých se dopustili jako skupina, nebo jednotlivci, jako součást skupiny. Jednotlivec ve skupině, které si popisujeme je silný a agresivní jen pokud je v blízkosti svých kamarádů a cítí jakou si ochranu ze strany dalších členů. Jejich síla se hlavně projevuje při výjezdech na stadiony jiných klubů. Vidíme je jak nastupují do vlaku za ohromného křiku, na každé stanici v cestujících vyvolávají strach a hrůzu z možného napadnutí, které je ještě podbarveno alkoholovým opojením. Agresivita stoupá, aniž by byl důvod. Jednotlivci se sami povzbuzují a záměrně navozují takové situace, aby hladina adrenalinu byla co největší. Jsou to různé pokřiky, vzájemné popichování, drobné šarvátky ve skupině a pod. O co je nepřítel silnější , tak i tento jakýsi rituál je silnější.

Podívejme se na konkrétní příklady , jejich rizikové aspekty a projevy násilí“

1) Mezi nejtěžší utkání s velkým počtem incidentů se odehrálo v roce 1999 mezi celky Boby Brno (IFC Brno) a Baníkem Ostrava, kdy fanoušci domácího klubu začali házet kamení na fanoušky Baníku Ostrava, hrací plochu a posléze na policii. Při tomto vykřikovali hanlivá a urážející hesla. Vrcholem bylo napadení štábu ČT při kterém byla nejen poškozena kamera, ale byl i fyzicky napaden kameraman, kterého rozběsnění fanoušci několikrát udeřili a kopli do hlavy.

Co se tehdy vlastně stalo a proč vznikli nepokoje.

Rozhodující byli čtyři faktory

- tradiční velká nevraživost mezi fanoušky uvedených celků
- nečekaně velká návštěvnost
- neutěšený až havarijní stav stadionu (přístupné kameny)
- podcenění reakce domácích fanoušků

2) V roce 2004 cca 200 fanoušků 1FC Brna přijelo vlakem do Ostravy na utkání s Baníkem Ostrava. Po vystoupení z vlaku byli fanoušci nasměrováni do přistavených autobusů, kterými se přesunuli ke stadionu. Už cestou vznikl problém, kdy fanoušci autobusy poškodili. Vznikla škoda cca za 100 tisíc korun. Následně na to bylo po příjezdu přistoupeno ke kontrole osob, čímž došlo ke zdržení a část fanoušků nestihla začátek utkání. Když v sektoru bylo asi 150 osob, došlo z jejich strany k vykopávání sedaček a tím způsobení další škody. Poté zakročila policie a celou skupinu zatlačila do jednoho rohu sektoru. Zbývající část 50 osob nebyla na stadion vůbec vpuštěna, čímž opět došlo k vyhocení situace při vstupu na stadion. 1)

Při následném vyhodnocení celé události je zřejmé, že k počátečnímu impulsu došlo již na nádraží ČD po nastoupení do autobusů. Počet autobusů byl nedostatečný, takže fanoušci byli stísnění a využili nepřehledné situace a zejména nepřítomnosti policistů v autobusech, kteří se do nich už nevešli. Cestou došlo k anonymnímu vytlačení okna, rozřezání čalounění, vytrhání elektroinstalace a pod. Po cestě autobusem byli fanoušci posílení svým činem, bez toho aby se našel jediný viník to je podporovalo v dalším násilném jednání. Využili další chyby pořadatelů v sektoru a poté, když jich byl opět dostatečný počet tak pod záminkou nespokojenosti s pořadatelskou službou počali se likvidovat sedačky. Následoval zákrok policie a následná eskorta na policii. Od této doby fanoušci se přesouvají na stadion pěšky. Dá se konstatovat, že možná rizika byla podceněna a již při prvních náznacích extrémního hromadného chování nebylo učiněno dostatečné opatření k jeho potlačení..

3) V roce 2005 fanoušci Baníku Ostrava se cestou do Brna dopustili celkem šesti trestných činů, včetně útoku na veřejného činitele, kdy několik fanoušků v podnapilém stavu fyzicky napadli doprovázejícího policistu, kterému odcizili tomfu, a z osobní účasti jednání. Kasr a dále se snažili jej odzbrojit, čemuž bylo zabráněno dalším zákrokem. Opakovaně ohrožovali čekající. Bylo poškozeno zařízení vlaku. (2)

K tomuto incidentu je nutno podotknout, že rizikové faktory, nelze nijak eliminovat vzhledem ke specifikaci prostředí (stísněný a omezený prostor, množství osob v podnapilém stavu). Všichni pachatelé byli identifikováni a zadrženi.

1,2)čerpáno z nezveřejněných zdrojů Policie

Některá jednání této skupiny nám může připomínat chování smečky dravců. Mnohokrát jsem se setkal při doprovodu fanoušků, kteří si najali autobus, či se přesouvali na místo určení auty, že jim za oběť padla jedna, nebo i několik benzínových čerpacích stanic. Scénář byl vždy stále stejný. 20 až 40 fanoušků vyběhne z autobusu, nebo z aut do vyhlédnuté čerpací stanici. Při vzniklém zmatku se bere co se dá a to nejlépe bez placení. Fanoušci nepohrdnou ani desetakilovým pytlím s granulami pro psa. Ale nejoblíbenější je samozřejmě pití a jídlo.

I toto je projevem hromadného chování, neboť jednotlivci jsou chráněni anonymitou davu a dopouští se takového jednání, kterého by se nedopustili co by jednotlivec bez skupiny.

Je zřejmé, že proti výtržnostem na stadionech je účinná pouze represe, resp. prevence v podobě demonstrativnosti policejní síly a tím zastrašit případné výtržníky. V posledních několika letech se zdá, že ohromná policejní opatření v rámci sportovních utkání jsou dostatečná a přinesli výsledky, neboť výtržností na stadionech ubylo. Ale problém je hlubší jak se zdá. Neboť osob tvořící tuto zvláštní skupinu jsou stejní a tudíž v nich je potřeba násilnosti. Tak se fyzické střety přesunuli jen na jiné místo, mimo stadiony. Je zaznamenáno několik případů, kdy zneprátelené skupiny se dohodli na místě tzv. „střetu“ a na pravidlech. Jedná se v podstatě o jistý druh boje na místě, které bude co možná nejméně frekventované, kde se fyzicky střetnou skupiny v počtu od desítn až několik desítek. Vyjíměčně se jedná o skupiny nad sto osob. Účast na těchto rvačkách považují radikální fanoušci za čest a povinnost. Pokud dojde ke zranění, jejich hrdost a čest jim káže, že při ošetření ani na policii neřeknou jak ke zranění přišli. Tyto střety jsou poté hodnoceny a prezentována v interních časopisech.

Ukázka:

1)

Utkání mezi celky Slávia Praha-Slovan Bratislava (spřátelený klub 1.FC Brno)

...“Slávisté jdou do parku a když jsou 50 metrů od nás, tak se rozběhnou. Slávisté se zastavují 3-5 metrů před námi. V tom okamžiku všichni vyběhneme. Asi 20 slávistů v zadních řadách se otáčí a utíká. Naše převaha je drtivá a i když bitka trvá celkem tak možná 2 minuty, je rozhodnuta během 10 vteřin, pak už se jen nahání ti co se pokusili utéct a ničí se několik držáků v řadách Slávie. Přesto uznání patří první řadě slávistů. kdy někteří se drželi velmi dobře a někteří jedinci byli skoleni až přečíslením. . Bitka byla vedena beze zbraní a bez dokopávání. Po střetu okamžitě nasedáváme do busu a mizíme z místa střetu, v okolí už jsou slyšet sirény policejních vozů.....

2)

Utkání mezi celky Hradce Králové - FC Brno 1913

V průběhu utkání přichází dva hools domácího celku domluvit milostnou schůzku po zápase. To po menší debatě s radostí přijímáme a začínáme se těšit na závěrečný hvizd. Ten přichází, Brno vítězí a naše skupinka opouští státek natěšený na střet. Voláme domácí ohledně upřesnění místa, jenže jejich telefony jsou nedostupné.... Nasedáme tedy do našich limuzín s tím, že se po nich mrkneme. Za chvíli volají a dožadují se bitky 10 na 10, ale to už je pozdě, protože je vidíme stát poblíž silnice v parčíku. Je jich asi 15. Rychle jedem k nim a vyskakujeme z aut. Po spatření naší sestavy to někteří psychicky neunesou a asi půlka jich zdrhá. Druhá půlka se zkouší postavit, ale je nemilosrdně smetena. Po zhruba 30 sekundách tedy jasná výhra Brna....

Ale fanoušci se zapojují do bitek i s jinými skupinami, jedná se zejména o anarchoautonomní hnutí, tradičně AFA, ANTIFA. V roce 2004 si domluvili střet s anarchisty z Prahy. Místo utkání byla ulice Vodní v Brně. Na místo přijelo cca 30 anarchistů, vyzbrojených tyčemi, boxery, v kuklách a snažili se fanoušky vyprovokovat k činnosti, což se jim i podařilo. Než však došlo k osobnímu kontaktu zakročila policie a zadržela několik fanoušků.

Jak je zřejmé této skupině osob je v podstatě jedno koho mají za soupeře, když si najdou záminku k násilí. Rizikový faktor je v samotném složení těchto skupin, v jejich přirozené agresivitě, která je zesílena alkoholem.

Pro společnost a pro veřejnost je v současné době stále v zájmu násilí na stadionech, které se mnohdy děje před kamerami a tím je do jednání zapojena mnohem větší skupina osob. Proto v zájmu pozornosti možnost prevence a rozvoje hromadného chování. Situace, kdy dochází k průvodním výtržnostem, jsou známy a zmapovány, ví se i jaký typ diváků je jejich nositelem. Jsou však natolik bohaté a různorodé, s možností aktualizace za nečekaných kontextů a nepředvídaným způsobem, že boj s nimi je velmi obtížný a vyžaduje neúměrné vynaložení sil a prostředků k jejich predikci a prevenci. A mnohdy ani nelze „změřit“ jejich účinnost, protože tam, kde je účinná predikce a prevence, a „k ničemu nedojde“, nelze odhalit, zda proto, že nic nehrozilo, či proto, že byli případní organizátoři výtržnosti odstrašeni.

K prevenci vzniku a rozvoje hromadného chování se ukázaly jako nosné cesty :

- technická a organizační opatření
- odreagovávání psychických tenzí hudebními nahrávkami (na začátku, či v pauzách, pozor však na opačný dopad)
- vhodné stylizování hlasatele do role vůdce publika (na začátku a o přestávkách) a spolutvůrce atmosféry
- účelně volené rozhlasové relace na stadionu s využitím autority hráčů a trenéra
- výběr a spolehlivá činnost pořadatelů a strážců pořádku.

5.3. MASOVÉ HUDEBNÍ PRODUKCE

Z hlediska předpokladů pro vznik a rozvoj hromadného chování lze klást konec konců obdobné otázky jako v případě chování diváků při sportovním utkání.

- Proč dochází k jevům hromadného chování jen na určitých typech hudebních produkcí a nikoli např. při koncertech vážné hudby či komorních uměleckých vystoupení.

- Čím to, že se může hluboký emocionální zážitek, spjatý s živým vystoupením určité umělecké skupiny, stát impulsem ke ztrátě sebekontroly, ke vzniku a rozvoji spontánní, efektivně impulsivní interakční odezvy na vnímány soubor tónů a rytmu, k nevázanému, nedostatečně vnitřně korigovanému, hromadnému uvolňování situačně vyvolané emotivní náказы a následování primitivních, iracionálních reakcí, projevů, nesoucích znaky sociální exhibice /spontánního předvádění se /.

Při hromadné percepci hudby lze rozlišit:

- konveční publikum lidí, kteří navštěvují určitý druh hudebních produkcí buď pro zálibu v bezprostředním, přímém poslechu určitého hudebního žánru uváděného jeho reprezentačními interprety, nebo jako záležitost konvence v určitém sociálním společenství

- expresivní publikum, vyhledávající výrazné působení na všechny smysly, které vyvolává např. rockový koncert svým jednoduchým a jasně definovaným tématem (i

očekáváním), sborovostí a hlasitostí, s uvolněnou atmosférou, aktivizujícím rytmem a tempem

- situačně nahodilé posluchačstvo veřejně provozované hudby podmalovávající účast některé z jiných aktivit společenské povahy s cílem aktivizovat účastníky či působit ve směru relaxace.

Hudba sama o sobě není příčinou, ale může za určitých okolností působit jako katalyzátor hromadného chování.

Pro rozvoj hromadného chování skýtá půdu především masová vystoupení tzv. moderních hudebních skupin z několika důvodů:

- nekladou nároky na hudební vytříbenost, vzdělání či vkus, ale zakládají na dané době odpovídajícím emotivním zaujetím, vztahem mezi rytmem, melodií a textem

- působí na všechny smysly, kdy daná skupina nereprodukuje jenom hudbu, ale provází jí i světelnými a jinými vizuálními efekty, pohybovým vyjádřením pocitů a prožitků, a to podněcujícím způsobem, k vyvolávání reciproční odezvy u všech účastníků jejího vystoupení

- vyznačuje se rychlým sledem emotivně působících projevů, dramatických situací jak u účinkujících, tak i u publika

- každý z účastníků produkce je anonymní „utopený a přitom společně plující“ ve velké mase shodně emotivně vyladěné symbiózy aktérů na jevišti a v hledišti, ztotožnění „já -my - oni“

V projevech hromadného chování by jsme měli rozlišit dvě základní roviny ve kterých dochází k těm či oním projevům.

1- Živé hudební produkce (koncerty skupin).

Je zde nezbytně nutno podotknout, že aktéři těchto hudebních produkcí záměrně vyvolávají projevy hromadného chování, čemuž odpovídá i naplánovaný a nacvičený průběh celého vystoupení. Pokud je stržen dav na jejich stranu je to považováno za úspěch a to jak ze strany samotných aktérů, tak diváků. Mnohdy špičkové hudební skupiny již počítají z jistou hysterií a z tohoto důvodu si najímají ochranné služby, které udržují dav a jejich projevy na předem stanovené míře. Mnohdy se k tomuto účelu používá i voda, která má za úlohu účastníky v prvních řadách, kde je jistá

tlačénice a o mezen přístup vzduchu je osvěžit, ale i zklidnit emoce. Je v podstatě jedno o jaký žánr, či hudební styl se jedná. Podle rozdílného hudebního stylu (rock, punk, metal, satanisté, pravicová scény) jsou i rozdílné projevy hromadného chování. Extrémem těchto projevů jsou násilnosti, nebo výtržnosti, kterých se návštěvníci dopouštějí zejména při odchodu z těchto koncertů

2- reprodukována hudba (street party, techno-party)

Na tyto akce přicházejí návštěvníci s cílem umocnit anonymní možnost uvolnění svých potřeb a tenzí i jinými než hudebními prostředky (alkoholem, drogami, sexuálním uvolněním a vyžitím), vyvolat ovzduší příznivé. Poslech hudby není cílem, ale jen pozadím, půdou pro seberealizaci, resp. vyvolání pocitů a stavů zejména při požití tzv. tanečních drog.. Uplatňuje se princip sounáležitosti, soudržnosti, důležitým je při tom proces vytváření skupinových norem závazných pro chování všech členů.

Na účastníky masových hudebních produkcí tudíž lze pohlížet jako na soubor jedinců záměrně vyhledávajících silné emoční prožitky spojené s hromadnou účastí na specifické, na všechny smysly působící, moderní či módní hudební produkci. Přitom není nezbytná jednotná síla prožitků, někteří mohou prožívat extázi a ostatní být relativně v klidu a vychutnávat samotnou hudbu. Extáze však má přitom tendenci se šířit a postupně zachvacovat stále širší okruh účastníků.

Reakce účastníků jsou i zde ovlivňovány z několika zdrojů:

- subjektivním emočním prožitkem
- ztotožněním se a napodobováním chování hudební skupiny
- mechanismy sociálních norem a jednáním v hledišti (modifikované chování jedince pod vlivem většího sociálního celku)

6. ORGANIZOVANÉ SKUPINY A HROMADNÉ CHOVÁNÍ

Pro náš model a popis není rozhodující jak dlouho ta která organizovaná skupina, jako integrovaný sociální soubor před aktualizací vyhrocených situačních kontextů existovala . Toto spíše, spolu s dalšími činiteli (např. vztahem mezi motivací sdružit se a situačními nároky na účinnou motivaci), určuje míru a povahu „odolnosti“ vůči stresogenním vlivům.

Za klíčové považujeme :

- že jsou daní lidé před vznikem vyhrocených situačních kontextů ve skupině z rozmanitých příčin stmeleni
- že právě s ohledem na anticipované situační kontexty se z rozmanitých příčin rozhodli kohesivní skupiny vytvořit, jako kohesivní skupina se v nich realizovat.

6.1. SKUPINY PROGRAMOVĚ ORIENTOVANÉ K ČINNOSTI VE VYHROCENÝCH PODMÍNKÁCH A SITUACÍCH

Tyto skupiny mají dva specifické rysy:

- jsou specificky vytvářeny a složené, obvykle na základě programového výběru lidí z hlediska motivačního a z hlediska schopnostního
- jejich příslušníci jsou systematicky připravováni, školení a cvičeni pro plnění specifických individuálních úkolů a účinnou kolektivní součinností pro realizaci předpokládaných úkolů a povinností za specifických podmínek a okolností života a činnosti skupiny jako organického celku

Tím se podstatně liší interakce takto složené a připravované skupiny od chování

jiných souborů, vystavených hromadnému působení extrémních životních nároků a situací. :

- systém jejich hodnotové orientace, organizace cílového chování a vnitřní struktura vzájemných vazeb, dělby úkolů, vztahů odpovědné závislosti a režim života a činnostmi je řešen ve vztahu k poslání, typu ohrožení a pod.

- v nenadálé vzniklých situacích nedomnuje u takto adekvátně vybraných a připravených členů týmu a ve skupině samotné moment překvapení, ale úsilí o vzhled, aktivací nikoli afektivního prožitku, ale tzv. účinné kapacity rozumu (k postižení co se vlastně děje), aby bylo možno situaci adekvátně operativně řešit

- jedinec, který je členem připravovaného týmu, se ve svých prožitcích, stavech a projevech opírá o vnější projevy rozvahy, statečnosti a akceschopnosti ostatních.

Tím je podstatně omezen předpoklad desintegrace skupiny, tím omezen rozvoj hromadného, situačně poddajného zachování se omezil na několik klíčových momentů:

- na situace, pro něž si dosud skupina neosvojila potřebné zkušenosti

(nezkušené týmy, vojenské, sportovní, skupiny záchranářů, policejní jednotky)

- oslabení či rozklad kohesivity vlivem neúspěchu či selhání skupiny. Může k tomu dojít jak před společnou akcí, tak v jejím průběhu.

- vznik překvapivého, neočekávaného momentu vyvolávajícího obecný afektivní prožitek hrůzy či svou povahou pocitu naprosté bezmocnosti

- demotivace účasti na aktivitách daného souboru v důsledku „vystřízlivění“, zjištění základních rozporů mezi očekávanými, na jejichž základě účastníci motivovali svou účast v dané skupině a zjištěnou realitou, skutečnou náročností, podstatou a povahou toho, co a v jakých podmínkách daná skupina realizuje

Základním problémem je vztah mezi tím, co jedince spojuje do kohesivní skupiny, a náparem situačních kontextů na psychiku jejich příslušníků.

6.2. VLIV DLOUHODOBÉHO ŽIVOTA a ČINNOSTI V NEOBVYKLÝCH SITUACÍCH

Průvodním jevem civilizačních procesů je specifická požadavků na podmínky a okolnosti, za nichž lidé realizují své pracovní nasazení, či poslání. Patří k nim i plnění úkolů a povinností v podmínkách dlouhodobé izolace, života a činnosti v neobvyklém, frustrogenním životním prostředí a vztazích. Taková skupiny je spojena se svým zázemím nejvýše prostředky dálkové komunikace a její příslušníci žijí a pracují v naprosté odkázanosti jednoho na druhého.

- výzkumné týmy působící v arktických oblastech, odlehlých místech oceánu, v pouštích a v jiných geograficky, etnických, náboženských a jiných podmínkách
- posádky dlouhodobých kosmických letů, dlouhodobých plaveb na lodích či v ponorkách, specifické pracovní poslání v podmínkách odloučených od civilizace
- dlouhodobé výpravy či expedice do specifických oblastí země, např. nedostatečně probádané oblasti.

Uvedené dlouhodobé životní podmínky jsou velmi náročné a proto výběr členů jednotlivých skupin je náročný, neboť tito jednotlivci se musí připravit na mnoho kritických situací. Společným jmenovatelem pro všechny tyto situace tzn. specifickým komplexem strádání, označovaným jako deprivací syndrom, charakteristický pro dlouhodobý pobyt. Aktualizace uvedeného syndromu ve skupině, která dlouhodobě působí v neobvyklých podmínkách a situacích, implicitně vyvolává možnost desintegrace skupinových vazeb. Je situačním předpokladem pro projevy impulsivního zachování se. To však nebývá orientováno na aktivní řešení vnějších determinant, ale směřuje dovnitř skupiny- k jejímu rozpadu.

Uvedené poznatky jsou velmi obecné a povrchní a dalo by se říci společné pro výše uvedené skupiny. Ale je nutno konstatovat, že chování každé skupiny resp. projevy v krizových situacích je specifická a to v závislosti na prostředí a na složení skupiny. Výzkum v této oblasti je velmi omezen, neboť ve skupinách není přítomen psycholog a veškeré poznatky jsou zprostředkované.

6.3. SKUPINY PŘEDURČENÉ PRO ČINNOST V SITUACÍCH PŘÍMÉHO A BEZPROSTŘEDNÍHO OHROŽENÍ ŽIVOTA

Principiálně lze rozlišit dva základní typy skupin s takto orientovaným předurčením.

Týmy orientované na aktivní záchranu života lidí nacházejících se v podmínkách ohrožení.

Při nasazení specificky vycvičených a organizovaných záchranných „týmů“, dochází za jasně definovaných specifických okolností, v souladu s jejich poslání, k požadavku plnit své úkoly za implicitně předpokládaných podmínek a okolností, že jsou sami takovému ohrožení života vystaveni. Klíčovým principem je, že jejich záchranná aktivita je limitována reálnou nadějí na úspěch a vlastní přežití. Naopak klíčovým problémem je předvídání, predikce a prevence možného prvku překvapení, neočekávanosti.

K možnosti vzniku rozvoje hromadného chování v bojových jednotkách či uskupení

Bojové nasazení lze stručně charakterizovat jako kolektivní, přesně a přísně sladěnou, vysoce kvalifikovanou střetnou činnost s využitím nejmodernější techniky, prováděnou s cílem zlomit odpor protivníka, a to v podmínkách neustálého dynamického vývoje situací, nepředvídaných zvrátů a okolností a neustálého ohrožení života ze strany nepřítele, který provádí obdobnou povahu činnosti se stejným cílem proti danému bojovému uskupení. Nejde však jen o bojové nasazení ve válečných podmínkách, ale i o specifické skupiny jednotek rychlého nasazení či protiteroristických skupin v souvislosti celosvětovým problémem teroristických skupin.

U těchto specifických skupin lze postihnout jako neoddělitelný atribut jeho realizace *tři základní kategorie extrémních nároků na obsah a způsob života, činnosti, psychické a fyzické odolnosti příslušníků bojových jednotek:*

- 1) fyzické strádání, extrémní nároky na vypětí tělesných a duševních sil
- 2) bezprostřední (skutečné, či pomyslné) ohrožení ztráty života či zmrzačení

3) dlouhotrvající psychické zatížení neznámými či desorientujícími situacemi, stavy napětí, očekávání, nejistoty

S tímto souvisí i kladené nároky na :

- přesnost vnímání, sebekontrolu, senzomotorickou koordinaci, ostražitost a rychlost rozhodování a reagování, myšlenkovou soustředěnost

- logické uvažování, objektivní hodnocení a schopnost pohotově a přesně analyzovat aktualizované situační kontexty, anticipovat možný vývoj situace a operativně se rozhodovat pro optimalizaci svých postupů i za nepřehledných či ambivalentních situací

- schopnost rychle a pohotově přijatá rozhodnutí realizovat a operativně přizpůsobovat svou činnost dynamickým situačním změnám.

Zkušenosti z válečných stavů a konfliktů jsou velmi bohaté a tudíž jsou známé projevy hromadného chování při kterém došlo k rozkladu jednotky v podobě masového panického útěku a hysterie. Docházelo k tomu v případech kdy :

- příslušníci jednotky nebyli dostatečně motivováni, neměli osvojené zkušenosti a již v období před bojovým nasazením komunikovali své nejistoty a tenze

- ve svlastní bojové činnosti se setkali se zcela novým, nečekaným, hrůzně působícím momentem či na smysly a emoce výrazně působícím situačním zvratem za okolností, kdy velení nebylo s to včas a adekvátně na vzniklé kontexty organizováním společné účelné aktivity reagovat.

6.4. PROBLEMATIKA SKUPINOVÉHO CHOVÁNÍ SEKT

Sekty jakožto pododdíl nebo odštěpek zavedeného náboženství, ať už se jedná o křesťanství, hinduismus, buddhismus, judaismus, nebo islám se vyznačuje specifickými podmínkami ve kterých její členové v ní žijí a co je spojuje. Atributy skupiny mohou mít až natolik specifickou povahu, že mohou vyústit až do nezpochybnitelného, nekritického přijímání idejí zbožněného vůdce jako vedoucího principu, určujícího jejich směřování i organizaci, k emotivnímu přejímání spontánně, a s hlubokým vnitřním přesvědčením a realizováním jeho pokynů a rozhodnutí. Tímto je zřejmé, že rozhodujícím činitelem je , ovlivňujícím obsahové zaměření a směr

vyústění takové jednotné spontánnosti není element situační, ale vůdcovský. Členové sekty se podřizují nejen uvnitř, ale i mimo sektu. Právě tyto sekty budí pozornost svým projevem hromadného chování, mnohdy i s tragickými důsledky .

Za všechny jen několik příkladů z nedávné minulosti :

V roce 1978 spáchalo asi 900 členů křesťanské sekty Chrám lidu v Guyaně sebevraždu.

V roce 1993 ve Wacu v Kalifornii explodoval hlavní stan křesťanské sekty Větve davidovské, přičemž zemřelo 80 lidí.

V roce 1994 v Kanadě zemřelo několik tuctů členů Řádu Slunečního chrámu

V roce 1995 buddhistická sekta Óm Šinrikjó v čele s Šokoa Asaharou otráвила 12 svých členů .

V roce 1997 bylo v Kalifornii otráveno 39 členů kultu Nebeské brány.

V roce 2000 se v městečku Kanungu v Ugandě upálilo 500 stoupenců sekty Hnutí za obnovu desatera božích přikázání.

Základní určující znaky vnitřní koexistence sekty

Pro sekty jsou příznačné určité společné rysy, které determinují jejich vnitřní život, postoje k vnějšímu světu, zaměřenost, aktivity, principy členství, vůdcovství a následovnictví

Z hlediska problému hromadného chování jsou klíčové :

- zakládání na vůdcovském principu, neotřesitelné autoritě zakladatele, vůdce
- vyznávání hodnot, které jsou v rozporu či v přímém protikladu k hodnotám vyznávaným či platným v širší společnosti
- pocit výlučnosti, elitářství u členů sekty ve vztahu k okolnímu světu. S tímto je spjat
- pocit důležitosti
- tendence uzavírat se vůči okolnímu světu
- sklon k fanatickému vyznávání víry ve svou pravdu
- absence svobody myšlení, rozhodování se a jednání u řadových členů sekty
- motivaci k vzniku sekty je třeba hledat v osobnosti jejího zakladatele, vůdce

Obsahová náplň, povaha, intenzita a výsledná struktura uvedených rysů konec konců rozhoduje o tom, jakým způsobem se příslušníci té které sekty při vyhocení vnějších podmínek a předpokladů pro jejich fungování jako autoritativně řízený organismus zachovají.

6.4.1. PSYCHICKÉ DŮSLEDKY ČLENSTVÍ V SEKTĚ

Členové sekty se nejčastěji rekrutují s lidí, kteří se v nějaké složité či velmi obtížně řešitelné životní situaci a kteří nalézají v „učení“ daného vůdce, v dané sektě, řešení svých problémů, naplnění svých představ o smyslu a poslání života. Lidé v sektách mají pocit, že žijí a pracují v privilegované skupině. Pevný řád je pro ně stabilizujícím, proti prožitkům životních úzkostí a tenzí účinně působícím faktorem. Dodává jim vnitřní klid a pocit vyrovnanosti se sebou i se světem v podobě přesvědčení:

- sekta mi vlastně nabízí obsah a formu jak porozumět světu
- když dodržuji nějaký řád, nemohu se vlastně chovat špatně
- žiji správný život, a tak si nemusím klást žádné další znepokojující otázky
- kdyby někdo toto vidění světa a tento systém ohrožoval, dostal bych se do neřešitelného existenčního problému a proto ho i musím bránit a trvat na něm.

Členství v jakékoliv sektě výrazně poznamenává osobnost a její rozvoj, stává se významnou determinantou utváření, postojů a projevů osobnosti uvnitř i vně sekty. *Členství v sektě při dlouhodobějším působení, výrazně poznamenává až deformuje osobnost svých členů a stoupenců v oblasti :*

- 1) manipulace s vědomím specificky oslovovaných jedinců či skupin obecné populace. Přičemž daný jedinec nepovažuje proces spojený s přejímáním a ztotožňováním učení sekty za manipulaci s jeho vědomím, ale jako výsledek poznání a svobodné volby, kdy sektě vděčí za pomoc za odhalení této cesty.
2. Závislost členů sekty na charismatu jejího vůdce, jeho idejích, vůli a rozhodnutích
3. Izolace od širšího sociálního prostředí, vytvoření „komunikační zdi“ mezi členy

sekty a jeho předchozím systémem interpersonálních vztahů

Je zřejmé, že tyto obecné aspekty se v každé sektě liší a jsou specifické. Rovněž i vývoj v jednotlivých sektách je různý a může vést až vyhroceným , kritickým k extrémním projevům, mezi které patří sebestrukce jejich členů. Největší nebezpečí je u malých skupin, které mají jen jednoho přímého vůdce.

K těmto extrémním projevům nepatří jen sebevraždy resp. vraždy členů , které jsou známé ze zahraničí, ale i projevy se kterými se setkáváme v našem okolí. Jedná se především o odmítání lékařské péče (povinné očkování, porody bez odborné péče), neplnění povinné školní docházky, odmítání transfuze a pod.).1)

1) *Most ke svobodě*- místo působnosti nezjištěno, že pravděpodobně v lesích v okolí Brna

Imanualité - zakladatelé manželé Dvorští (dcera herečky Mileny Dvorské)

Hnutí Haré Kršna - žijí v uzavřené komunitě , odmítavý postoj k sexu

Svědkové Jehovovi - odmítavý postoj k transplantaci, v minulosti porušení zákona v souvislosti s nenastoupením do vojenské služby

7. METODOLOGICKÉ PROBLÉMY STUDIA HROMADNÉHO CHOVÁNÍ

Odhalení psychologických zákonitostí, které se prosazují v chování jedinců a sociálních souborů za situačních kontextů, charakterizovatelných jako mimořádná psychická zátěž hromadné povahy, je z hlediska praktických potřeb

predikce a prevence vzniku a rozvoje hromadného chování mimořádně závažné, z metodologického hlediska však velice obtížná. Nejzákladnější metodologické problémy pronikání do psychologických zákonitostí hromadné povahy lze dokumentovat na problémech spojených s úsilím proniknout do jednoho z klíčových článků determinujících vznik a rozvoj hromadného chování- do psychiky osobnosti. Se snahou odhalovat zákonitosti subjektivního „přetavení“ objektivní reality do vnitřního, psychického světa individua, jedinečné povahy jeho vnitřních a vnějších aktivit.

Při studiu hromadného chování se musíme připravit minimálně na tři limitující a obtížně překonatelné zdroje :

1) nezměrná individuální rozrůzněnost, subjektivně příznačná svéráznost psychických vlastností osobnosti podmíněná bohatou proměnlivostí, neopakovatelnou různorodostí konkrétních podmínek existence a jejich přetavování do vnitřního světa individua. Má za následek, že v lidské populaci nenajdeme dva psychicky identické osobnosti.

2) Vysoce dynamický projev psychických potencií daného jedince v reálných (resp. aktualizovaných) životních či situačních kontextech, související právě se skutečností, že psychika jako relativně uzavřený a přitom otevřený interakční systém, který každou vzniklou situaci pojímá a psychicky zpracovává subjektivně příznačným způsobem.

3) Mimořádná metodologická obtížnost proniká do psychiky osobnosti. Psychické jevy nejsme s to postihnout přímo, ale jedině analýzou vnějších projevů jedince v konkrétních situačních kontextech

Znamená to koncipovat a realizovat takový systémový model pojetí a studia osobnosti, který by :

- byl adekvátní jejímu reálnému fungování

- umožnil pochopit a vysvětlit interakci subjektu s podmínkami existence ve všech rozhodujících aspektech, odhalovat příznačné rysy individuálního „já“.

7.1. SPECIFIČNOST PRONIKÁNÍ DO PODSTATY A POVAHY PSYCHICKÝCH JEVŮ HROMADNÉ POVAHY

Proniknout do zákonitostí, které se prosazují v dynamice chování jedinců a sociálních souborů za podmínek psychické zátěže hromadné povahy, je výchozím předpokladem nalezení adekvátních odpovědí na otázky typu :

- *kdy, za jakých okolností a determinací gradují jejich interakční projevy a jevy situační homogenizace do vzniku a rozvoje skupinového či hromadného zachování se určitého typu, povahy a intenzity*

- *jaké jsou možnosti, předpoklady, cesty a kritéria predikce a účinné prevence vzniku a rozvoje nežádoucích průvodních jevů a projevů*

- *jak, kdy, kde a jakými postupy a metodami realizovat cílenou přípravu na předcházení možnému psychickému selhávání jednak těch, u kterých vystupuje potenciální možnost specifického vyhrocení situačních kontextů, jednak těch, kteří jsou předurčení k včasné predikci, prevenci a aktivizaci účelných a účinných struktur řešení vyhrocených situačních kontextů.*

Postihnout, popsat a pochopit dynamiku prožitků a chování lidí, včetně možností cest jejich ovlivňování, v podmínkách extrémně vyhrocených životních situacích hromadné povahy znamená podrobit pečlivé analýze úlohu každé z klíčových proměnných, které se na výsledném efektu podílejí.

Jde minimálně o aspekty :

SITUAČNÍ- každý typ i jednotlivý případ vyhrocené životní situace má jiné důsledky v psychice jim vystavených subjektů

OSOBNOSTNÍ- tatáž situace může pro každého příslušníka daného souboru představovat jinou povahu, míru a kvalitu zátěže

GENETICKÝ- situační dopady na psychiku jsou podstatně determinovány genezí člověka

SOCIÁLNÍ -hromadné zátěži je vystavován soubor různorodého složení vazeb, je na ní reagováno v rozmanitých interpersonálních interakcích, což podstatně determinuje individuální prožívání, povahu a intenzitu sugestibility, emocionální náklady a

následovnictví, prožívání, ovlivňování a odezvy jedinců na sociální ovzduší a chování druhých. Kromě toho vystupuje jako významný faktor povahy interpersonální komunikaci, četnosti, komunikativnosti, působení „krajní“ osob

MOTIVAČNÍ a FUNKČNÍ reálná zátěžová situace hromadné povahy je ve svých účincích determinována aktualizovaným motivačním přístupem k interakcím a aktualizovanými situačními kontexty, sociálními rolemi, posláním, vymezenými strukturami povinností a odpovědnosti, statusem a pod. , který může být i v přímém rozporu s těmi motivačními přístupy a strukturami, které by projevoval každý z daných jedinců, kdyby se ocitnul pod daným situačním tlakem sám.

S ohledem na složitost a specifickou problematiku hromadného chování je možno uplatnit dva přístupy“

1) Aplikace tzv. situační metody, kdy jde o studium jednotlivých případů a jejich sekundární analýzu v reálných, simulovaných či modelovaných situačních kontextech.

2) Analýza klinických případů. Zkoumání jedinců, kteří prodělali tak silná životní traumata, že museli vyhledat léčení, umožňuje postihnout a pochopit důsledky extrémních životních zátěží v plastické podobě rozmanitých forem psychického selhání a projevů maladjustace - a to v umocněné podobě, jejíž hladinu nelze při experimentování připustit.

Závěrem lze konstatovat, že psychologie dosud nedisponuje metodologickými postupy, umožňujícími postihnout strukturu a dynamiku sociálně psychologických jevů za vyhrocených kontextů, jejich kvalitativní rozdíly a gradaci co do složení, komplexu interpersonálních vazeb, projevů, důsledků a souvislostí. Nesložitější je postihnout zákonitosti hromadného chování, situační homogenizace a desintegrace nahodilých souborů či sociálních skupiny situačních a osobnostních souvislostech.

Lze konstatovat :

- v masovém měřítku prakticky nelze realizovat intenzivní výzkumnou strategii a analyzovat kritéria vzniku a rozvoje hromadného a skupinového chování
- sama masově působící extrémní zátěž hromadné povahy vzniká a rozvíjí se spontánně, živelně, a má nečekané zvraty obtížně postižitelné v momentu jejich

zrodu

- sami výzkumníci narážejí na již vzpomínaná omezení nedovolující exaktní zkoumání.

Z osobního hlediska mohu konstatovat, že popsaný problém hromadného chování je v praxi značně podceňován. Je zřejmé, že problém je to velmi složitý a zjištění nelze zobecňovat, ale i přesto lze některé vědecké poznatky v praxi uplatnit a využít zejména při přípravě osob u kterých je velká pravděpodobnost, že se v takové situaci ocitnou a hubdou jí muset řešit. Jeden velký příklad za všechny:

V rámci PČR neexistuje školení, resp. příprava policistů na krizové situace hromadného charakteru. Mnozí policisté musí čelit obrovskému psychickému tlaku v případě, že se bez přípravy ocitnou např. při záchranných akcích, zákrocích proti demonstrantům, či sportovních utkání. Policisté získávají zkušenosti přímo v terénu při „ostrých „ akcích a při tomto lze velmi zřetelně rozpoznat, kolikrát ten který policista již byl do obdobné akce navelen. Proto se můžeme v mnoha případech setkat k neadekvátními zákroky a selhání jednotlivců i v případech, že hromadný zákrok byl zcela v souladu se zákonem.

Psychologický výcvik by měl probíhat ve dvou rovinách :

- příprava na dav proti kterému bude zákrok směřovat. Možné projevy hromadného chování vzhledem ke specifčnosti skupiny
- příprava policisty coby součást skupiny, která podléhá rovněž tlakům a projevům hromadného chování.

Tento nedostatek se odráží rovněž v kvalitě velitelských kádrů u kterých by absolvování navrhovaného kurzu mělo být podmínkou pro výkon velitelských pravomocí zejména při zákrocích pod jednotným velením. Mohu zcela odpovědně konstatovat, že v této oblasti jsou velké rezervy. Prozatím se spoléháme pouze na osobní zkušenosti.

8. Preventivní činnost - spolupráce organizací

Problematika hromadného chování je velmi složitá a zasluhuje si větší pozornost a to nejen z důvodů řešení krizových situací, ale především na poli preventivní činnosti. V této činnosti by se měli zapojit všechny složky, které v současné době pouze řeší a zasahují v krizových situacích. Do roku 2005 neexistoval program, který by řešil předcházení krizových situací hromadného chování. Existovali pouze plány krizového řízení, resp. řešení při již vzniklých problémových situacích. Od roku 2005 se začali v rámci Policie ČR zřizovat tzv. antikonfliktní týmy, které jsou na každém okresním či městském ředitelství. Ukazuje se, že je to jedna z cest preventivní činnosti. Prozatím je jejich činnost velmi krátká na to, aby se dala nějak hodnotit. Do této prevence by měli být zainteresovány ty instituce, které se vyskytují a řeší tyto krize. Jedná se především o Obecní úřady, a všechny složky záchranného systému. Myslím si, že každý člen těchto organizací, který by mohl přijít do styku s jakýmikoli projevy hromadného chování, by měl projít odborným školením pod dohledem zkušených psychologů, kteří mohou nastolit i modelové situace a tím seznámit odbornou veřejnost na případné rizikové faktory a jejich odstranění.

Je zřejmé, že pro společnost je nejen z psychologického hlediska, ale i např. z ekonomického hlediska lépe investovat do prevence, než na odstranění následků.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zaměřit se na problematiku hromadného chování člověka, jak na úrovni teoretické, tak na úrovni praktické. Dalším cílem bylo zjištění jak jsou v praxi využity teoretické poznatky.

Je zřejmé, že problematika hromadného chování je z teoretického hlediska velmi složitá. Už samotné shromažďování údajů je problematické. Ve většině případech se jedná o údaje zprostředkované s časovým odstupem a mnohdy neobjektivní. Tímto je ztíženo jejich zpracování a samozřejmě vytvoření globálních závěrů. I když v současné době je zachycení bezprostředních reakcí umožněno technickými prostředky. Neocenitelné jsou především videonahrávky a jejich následné vyhodnocení. V nich se zaměřujeme na analýzu hlasových projevů motivujících k určitým projevům a následné reakce.

V podstatě, nelze vytvořit univerzální teorii podle, které by se dalo předpovídat a předpokládat vývoj chování v té či oné skupině. Sahrává zde úlohu nesčetně mnoho proměnných, které se mění se složením skupiny a od situace ve které se skupina nachází. Je zřejmé, že jsou nenahraditelné informace od osob a zejména odborníků, kteří se přímo v uvedené krizové situaci nacházeli přímo, nebo jako pozorovatelé.

Přesto, lze konstatovat, že teoretické znalosti a závěry, byť i dílčí jsou v praxi využitelné a nenahraditelné. Zejména poté vyhodnocení událostí při té či oné události se zdá jako nezbytné pro další využití v preventivních opatření při akcích obdobného rázu a podmínkách(sportovní utkání, demonstrace...)

Z osobní zkušenosti policisty, který má zkušenosti z různými hromadnými projevy, mohou konstatovat, že se osvědčuje místní znalost poměrů a osobní znalost členů té či oné skupiny. Poté lze s jistou procentuální předpovědí odhadnout, jak se který dav, či skupina bude chovat. Ale ke zkušenostem jsou bezpodmínečně nutné i teoretické znalosti, což je v praxi podceňováno.

Cílem práce bylo upozornit na problematiku hromadného chování jak na rovině teoretické tak praktické a využití veškerých znalostí v předcházení krizových situací, což bylo naplněno.

Závěrem však mohu konstatovat, že nejdůležitější je prevence předcházení extrémním

projevům hromadného chování a k tomu by mělo být směřováno i proškolení osob, které zakročují v krizových situacích. Celkově mohu konstatovat, že problematika hromadného chování je podceňována a není jí věnována taková pozornost jak by si zasloužila. Zejména odborná veřejnost u které se předpokládá, že se mohou dostat do situace s projevy hromadného chování by měla být na tuto alternativu teoreticky připravena. Pravděpodobně až budoucnost ukáže nezbytnost tohoto konstatování.

RESUMÉ

V této bakalářské práci jsem se snažil rozebrat problém hromadného chování a to v situacích v průběhu několika posledních let a kdy se nás tyto extrémní projevy dotkli přímo, nebo prostřednictvím sdělovacích prostředků. Chtěl jsem rovněž poukázat na podceňování tohoto problému a to z hlediska řešení krizových stavů a rovněž z hlediska předcházení jakýchkoliv extrémních projevů .

V práci jsem bylo využito studium odborné literatury, internetových stránek a osobních zkušeností z práce policejního inspektora. Byla využita sekundární analýza dostupných materiálů.

ANOTACE

Dalimír Kopečný, Hromadné chování člověka v teorii a praxi, Bakalářská práce, UTB Zlín, IMS Brno, 2006, 55 stran

Ve své bakalářské práci jsem se zabýval projevy hromadného chování člověka, jak na úrovni teoretické, kdy jsem využil zejména studia odborné literatury, tak na úrovni praktické, kdy jsem využil příkladů z praxe z posledních let. Jednalo se především o příklady, které jsou známé zejména z mediálních prostředků a to z prostředí diváckého násilí a demonstrací. Okrajově jsem se dotkl i problematiky sekt. Z práce je zřejmé, že uvedená problematika je podceňovaná jak z hlediska přípravy na řešení krizových situací, tak na prevenci před těmito situacemi.

Klíčová slova: hromadné chování, demonstrace, divácké násilí, sekty, prevence

ANNOTATION

Dalimír Kopečný, Mass man behaviour in theory and practice, Bachelor work, UTB Zlín, IMS Brno, 2006, 55 pages

In my Bachelor work I was concerned with signs of mass man behaviour on the theoretical level, where I used namely the technical studies as well as on the practice level, here I used practical examples from the past. Those were mainly the incidents known from the media: spectator acts of violence and mass behaviour during demonstrations. Besides that I touched sect problems as these became live after 1989, when many religious offshoots were established.

It is obvious that problems of mass behaviour are underestimated from the view of preliminary solutions of crisis situation as well as the prevention against these.

Key words: mass behaviour, demonstration, specators acts of violence, sects, prevention

Použitá literatura a prameny:

1. Fakta o diváckém násilí a nevhodném chování při sportovních utkání, zejména při fotbalových zápasech v České republice (1998-1999)
2. Doc.Dr. Oldřich Mikšík.Csc: Psychologie hromadného chování
3. Oldřich Mikšík: Hromadné psychické jevy (Psychologie hromadného chování)
4. David V. Barreti: Sekty, kultury, alternativní náboženství
5. M. Mareš, J.Smolík, M. Suchánek: Fotbaloví chuligáni
6. A. Řehoř, J. Nevoránek: Metodické pokyny pro zpracování bakalářské práce
7. časopis Policista 8/1998, 12/2001
8. [www. hooligans.cz](http://www.hooligans.cz)
9. Nezveřejněné informační zdroje Policie České republiky

Obrazová příloha - ukázky projevů hromadného chování

1.a

1.b

1.c

2.a

2.b

2.c

3.a

3.b

4.a

4.b

- 1.(a,b,c)- neohlášená demonstrace proti pochodu příznivců skinheads dne 1.5.2005
- 2.(a,b,c) - naplánovaná rvačka fotbalových fanoušků (hooligans)
- 3.(a,b) - fotbalové utkání tzv. kotel
- 4.(a,b) - pochod přívrženců hnutí skinheads 1.5.2005